

През последните 2000 години християнската вяра оказва решаващо въздействие върху всички сфери на живота. Векове наред тя е основният формиращ фактор в общественния сектор, в политическата сфера, в социално-битовия комплекс и, разбира се, в религиозния живот на европейските народи. Християнството влияе върху процеса на формиране на образователните структури и педагогическите методи, по които се изгражда съвременното образование.

Християнството и гръцката култура

Ранната християнска църква оказва слабо въздействие върху развитието на културата и обществото в тогавашната Римска империя. Историческо значение на апологетите трябва да се търси предимно във вътрешноцърковното напътстване и в приноса им за консолидирането на ранната църква.

На изток обаче изпъкват имената на Климент Александрийски и Ориген, които целят създаването на един научно аргументиран християнски светоглед и формират разбирането, че християнството и науката не си противоречат. Техният труд по същество представлява сериозна защита на християнството пред интелектуалния елит на Римската империя¹.

Легализиране на църквата

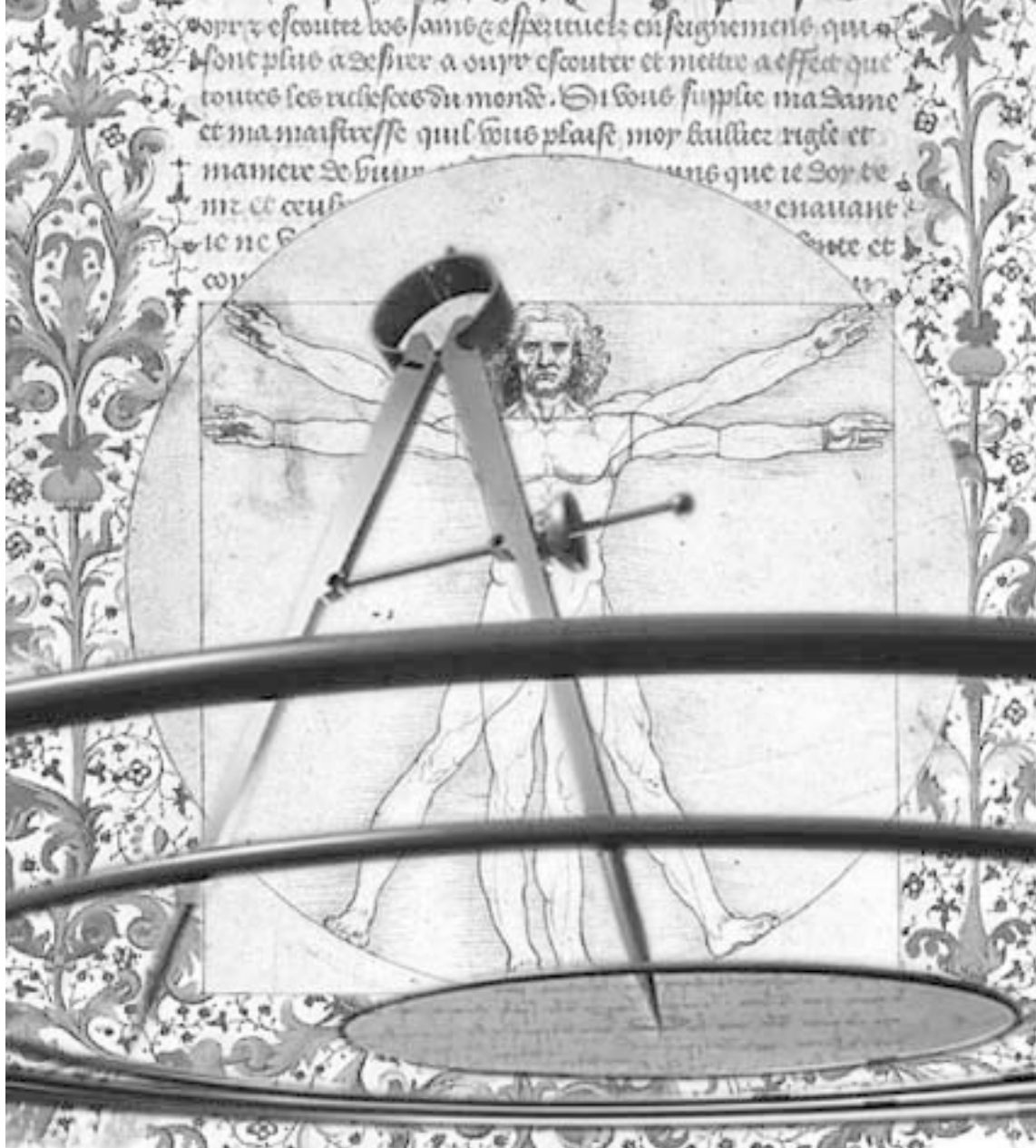
След легализирането на църквата по времето на император Константин през IV в. сл. Хр. възниква необходимостта от създаване на християнска основа за държавност, култура, обществен и социален живот, възпитание и образование, наука и изкуство. Църквата успява да изгради своя собствена обхватна образователна система, към която можем да причислим философията, писането на собствена история, както и наличието на поезия.

Въпреки съществуването на църковни и манастирски училища, спомогнали за съхранението на науката, културата и литературата, както и големите грижи, положени от Карл Велики за развитие на просветното дело, светското образование отбелязва застой. Силите са насочени предимно към подготовка на кадри за църквата.

Първите университети в Европа

През X век във Франция се появяват отделни брилянтни преподаватели като Герберт фон Аурилак и неговият ученик Фулберт - поради големата си притегателна сила и обаяние те събират около себе си студенти и образуват учебни групи. От кръговете около тези свободни учители през XII, XIII век израстват университети като тези в Париж (по богословие) и Болоня (правни науки), както и този в Оксфорд, който дава подслон на изгонените от Париж професори чужденци. През XIV в. в Европа има 45 университета. Християнският принос за появата и развитието на университетите е свързан първо с принципна-

ХРИСТИЯНСКИЯТ ПРИНОС В РАЗВИТИЕТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Венцислав ПАНАЙОТОВ, директор на Теологичен колеж "Стефан Константинов"

та подкрепа на папската институция, без която в това време подобно начинание е било невъзможно. Второ - по-голямата част от университетите възникват и се развиват от църковните училища. И трето, тук изиграват роля богословите, стоящи в основата на предлаганото образование. Сред тях са известни представители на схоластика, като Александър от Хале, Пиер Абелар, Алберт Велики, Бонавентура, Дънс Скот и др., които, търсейки отговор на въпросите защо и как, използват аристотеловата дедуктивна логика² и издигат вярата до степен на знание.

Лутер

В своите писания ("До благородниците" - 1524 г., "До господарите на градовете в цялата страна, да изградят и подър-

жат християнски училища" - 1530 г., "Слово да бъдат изпращани децата на училище" - 1530 г.) Лутер изисква щателно образование за младежите, и то за двата пола. Той задължава властта да се грижи за училищата и библиотеките и за известно време пледира образованието да има задължителен характер³. Реформаторът възлага това задължение на управителния съвет на немските градове. В основата на стремежа му към образование стои желанието хората да могат да четат Библията на родния немски език. През 1929 г. е издаден "Малкият катехизис", който, за разлика от "Големия катехизис" (предназначен за пасторите), е писан специално за обучението на младежта. Той се превръща в книга от огромно значение за народа и допринася в голяма степен за религиозното и моралното възпитание на различните възрастови групи⁴.

Ян Амос Коменски

Чешкият педагог Ян Амос

Коменски е познат в днешните научни среди главно чрез своята дидактика, но малцина го познават като християнин, теолог и епископ на Моравската църква. За него задачата, която стои пред вярващите, е възстановяване на общуването между Бог и човек. За постигането ѝ Коменски отрежда главна роля на децата и тяхното образование.

В основния си методичен труд, "Великата дидактика" (публикуван през 1649 г.), той предлага адаптиране на учебните методи към детската възприемчивост и еднакви възможности за образование на всички хора. Тази позиция е революционна за време, в което се е вярвало, че човешките същества са зли по рождение и че добротата и знанието трябва да им бъдат принудително насаждани. Коменски учи, че човек се ражда с естествена жажда за знание и доброта и училищата имат за цел да я изковат. Като учебни насоки въвежда игровия принцип в обучението, съветва онагледяването да предшества вербалното предаване на съдържанието, преподаването на майчиния

език да предхожда това на чуждия и примерът да стои преди думите. Извън тази учебна система Коменски лансира идеята за учене през целия живот.

Църковните училища в България

Българските манастири и светогорските обители се превръщат в първостепенни образователни и книжовни средища. От тях възникват и познатите килийни училища, които отдават своето предпочитание на богословското образование и отделят сравнително малко място на светските дисциплини. Безспорно е влиянието на църквите и манастирите при запазването на българската идентичност през годините на турското робство в страната. От църквите и манастирите тръгва и българското Възраждане. Православната църква има голям дял за създаването през XIX век на първите светски училища (Габровското, Свищовското, Сливенското, Копривщенското, Еленското и др.). Тук можем да посочим имената на Неофит Бозвели, Васил Друмев, Неофит Рилски, Партений Зографски и др. Те оказват огромно влияние по посока към развитието на новобългарския език, въздигането на ролята на училищата, читалищата и процъфтяването на книгоиздаването и периодичния печат⁴.

Протестантският принос

В средата на XIX век първите протестантски мисионери започват дейност на територията на България. Една от основните им задачи е да разпространят Евангелието на български език и да научат населението да чете и пише. Години преди откриването на първите евангелски църкви у нас вече съществуват евангелски училища. Ето така в периода 1840-1863 г. възникват училищата за ограмотяване в Ямбол, Пловдив, Самоков и Стара Загора⁵. На това място е редно да се отбележи и ролята на Роберт колеж в Цариград. В него са учили до Освобождението над 200 българи. Възпитаниците на колежа изиграват голяма роля в изграждането и развитието на България след 1878 г.

Обобщавайки, трябва да признаем, че

Влиянието на християнството върху светското образование

не винаги е с положителен знак.

Векове наред християнската църква се е борила против влиянието на античната мисъл и е препятствала достъпа на обикновения човек до литературата и образованието. Строго изградената догматична система в средновековието ограничава развитието на различните науки. Богословието като "майка на науките" доминира над останалите и като инструмент в ръцете на църковната институция упражнява идеологически контрол върху всички сфери на живота, в това число и върху образованието. Познати са множество процеси над научни работници, чиито идеи, макар и правилни, не се вписват в католическия светоглед. Това противопоставяне на богословието на останалите науки няма добри последици за европейския запад.